
1. El Marc europeu comú de referència en el context polític i educatiu

1.1. Què és el Marc europeu comú de referència?

El *Marc europeu comú de referència* proporciona unes bases comunes per a l'elaboració de programes de llengua, orientacions curriculars, exàmens, llibres de text, etc. a tot Europa. Descriu d'una manera exhaustiva el que han d'aprendre a fer els aprenents de llengua per utilitzar una llengua per a la comunicació, i els coneixements i habilitats que han de desenvolupar per ser capaços d'actuar de manera efectiva. La descripció també inclou el context cultural en què s'utilitza la llengua. El *Marc europeu comú de referència* també defineix els nivells de domini de la llengua que permeten mesurar el progrés dels aprenents en cada estadi de l'aprenentatge i durant tota la vida.

El *Marc europeu comú de referència* intenta superar les barreres de comunicació existents entre els professionals que treballen en el camp de les llengües modernes i que tenen el seu origen en els diferents sistemes educatius d'Europa. Proporciona als administradors educatius, dissenyadors de cursos, professors, formadors de professors, organismes examinadors, etc. els mitjans perquè puguin reflexionar sobre la seva pràctica diària, situar i coordinar els seus esforços i assegurar la satisfacció de les necessitats reals dels aprenents de qui són responsables.

Amb el subministrament d'una base comuna per a la descripció explícita dels objectius, continguts i mètodes, el *Marc* augmentarà la transparència dels cursos, programes i qualificacions, i promourà la cooperació internacional en el camp de les llengües modernes. La provisió d'uns criteris objectius per a la descripció del domini de la llengua facilitarà el mutu reconeixement de les qualificacions obtingudes en contextos d'aprenentatge diferents i, per tant, contribuirà a la mobilitat europea.

La naturalesa taxonòmica del *Marc* significa inevitablement intentar controlar la gran complexitat del llenguatge humà, dividint la competència lingüística en diferents components. Això ens enfronta amb problemes psicològics i pedagògics importants. La comunicació evoca la totalitat de l'ésser humà. Les competències separades i classificades més endavant interactuen de maneres complexes en el desenvolupament de cada persona en concret. Com a agent social, cada individu es relaciona amb un grup ampli de grups socials coincidents, que junts defineixen la identitat. En un enfocament intercultural, un dels objectius principals de l'educació lingüística és promoure el desenvolupament favorable de la personalitat global de l'aprenent i el sentit d'identitat com a resposta a l'enriquidora experiència que suposa enfrontar-se a tot el que és diferent en els àmbits de la llengua i la cultura. S'ha de deixar que els professors i aprenents integrin les diverses parts en un tot harmònic.

El *Marc* inclou la descripció de qualificacions *parcials*, adequades quan només cal un coneixement més limitat d'una llengua (per exemple, comprendre més que parlar), o quan es disposa d'una quantitat limitada de temps per a l'aprenentatge d'una tercera o quarta llengua i potser poden aconseguir-se uns resultats més útils si, per

exemple, l'atenció se centra més aviat en les habilitats receptives que no pas en les productives. El fet de donar un reconeixement formal a aquestes habilitats contribuirà a promoure el plurilingüisme per mitjà de l'aprenentatge d'una més àmplia varietat de llengües europees.

1.2. Les finalitats i els objectius de la política lingüística del Consell d'Europa

El *Marc europeu comú de referència* compleix l'objectiu principal del Consell d'Europa tal com es defineix a les Recomanacions R (82) 18 i R (98) 6 del Comitè de Ministres: "aconseguir una unitat més gran entre els seus membres" i perseguir aquesta finalitat "amb l'adopció d'accions comunes en el camp cultural".

La feina del Consell per a la Cooperació Cultural del Consell d'Europa respecte a les llengües modernes, estructurada des que es va fundar al voltant d'una sèrie de projectes a mitjà termini, ha basat la seva coherència i la seva continuïtat en l'adhesió a tres principis enunciats en el preàmbul de la Recomanació R (82) 18 del Comitè de Ministres del Consell d'Europa.

- El ric patrimoni que representa la diversitat lingüística i cultural d'Europa constitueix un recurs comú valuós que convé protegir i desenvolupar, i s'imposen esforços considerables en l'àmbit de l'educació a fi que aquesta diversitat, en lloc de ser un obstacle per a la comunicació, esdevingui una font d'enriquiment i de comprensió recíproques.
- Només amb un millor coneixement de les llengües modernes europees s'aconseguirà facilitar la comunicació i la interacció entre europeus de llengua materna diferent i, per tant, afavorir la mobilitat, la comprensió recíproca i la cooperació a Europa i vèncer els prejudicis i la discriminació.
- Els estats membres, en adoptar o desenvolupar una política nacional en l'àmbit de l'ensenyament i de l'aprenentatge de llengües modernes, han de poder aconseguir una més gran convergència a nivell europeu gràcies a unes disposicions que tenen per objecte una cooperació freqüent i una coordinació constant de les seves polítiques.

A fi de posar en pràctica aquests principis, el Comitè de Ministres demana als governs dels estats membres:

(F14) Promoure la cooperació a escala nacional i internacional de les institucions governamentals i no governamentals implicades en el desenvolupament de mètodes d'ensenyament i d'avaluació en l'àmbit de l'aprenentatge de llengües modernes, i la producció i utilització de material, incloent-hi les institucions compromeses en la producció i utilització de material multimèdia.

(F17) Fer els passos necessaris per aconseguir l'establiment d'un sistema europeu d'intercanvi d'informació eficaç que englobi tots els aspectes de l'aprenentatge i ensenyament de llengües modernes i de la recerca en aquest àmbit, fent un ús complet de la tecnologia de la informació.

En conseqüència, les activitats del Consell per a la Cooperació Cultural, el seu Comitè de l'Educació i la seva Secció de Llengües Modernes s'han concentrat en el foment, el suport i la coordinació dels esforços dels estats membres i de les institucions no governamentals per tal de millorar l'aprenentatge de llengües d'acord amb aquests principis fonamentals i, especialment, a l'hora de posar en pràctica les mesures generals presentades a l'Annex de la Recomanació R (82) 18:

Mesures de caràcter general

1. Assegurar, tant com sigui possible, que tots els sectors de la població disposin efectivament dels mitjans per adquirir un coneixement de les llengües dels altres estats membres (o d'altres comunitats dins del mateix país) així com les habilitats per utilitzar aquestes llengües, de manera que els permetin satisfer les seves necessitats de comunicació i, més concretament:

- 1.1 Fer front a les situacions de la vida quotidiana en un altre país i, en el seu propi país, ajudar els estrangers residents a enfrontar-s'hi.
- 1.2 Intercanviar informacions i idees amb joves i adults que parlen una altra llengua, i comunicar els propis pensaments i sentiments.
- 1.3 Comprendre millor la manera de viure i la mentalitat d'altres pobles i el seu patrimoni cultural.

2. Promoure, animar i donar suport als esforços dels docents i aprenents, de tots els nivells, per tal d'aplicar, segons la seva situació, els principis de desenvolupament de sistemes d'aprenentatge de llengües (tal com es defineixen en el programa "Llengües modernes" del Consell d'Europa):

- 2.1 Fonamentant l'ensenyament i l'aprenentatge en les necessitats, les motivacions, les característiques i els recursos dels aprenents.
- 2.2 Definint, amb la màxima precisió, objectius adequats i realistes.
- 2.3 Desenvolupant mètodes i materials apropiats.
- 2.4 Desenvolupant modalitats adients i instruments que permetin l'avaluació dels programes d'aprenentatge.

3. Promoure la investigació i el desenvolupament de programes que representin la introducció, en tots els nivells educatius, dels mètodes i materials més apropiats perquè diferents tipus d'aprenents puguin adquirir un domini comunicatiu de la llengua adequat a les seves necessitats concretes.

En el preàmbul a la R (98) 6 es reafirmen els objectius polítics de les seves accions en el camp de les llengües modernes.

- Equipar tots els europeus per als reptes d'una mobilitat internacional més intensa, i afavorir una cooperació més estreta no tan sols en el camp de l'educació, la cultura i la ciència, sinó també en el del comerç i la indústria.
- Promoure la comprensió mútua i la tolerància, i el respecte a les identitats i a la diversitat cultural a través d'una comunicació internacional més efectiva.
- Mantenir i desenvolupar més a fons la riquesa i la diversitat de la vida cultural europea a través d'un coneixement mutu més gran de les llengües nacionals i regionals, incloent-hi les menys ensenyades.

- Satisfer les necessitats d'una Europa multilingüe i multicultural desenvolupant considerablement l'habilitat dels europeus per comunicar-se entre ells, més enllà de les fronteres lingüístiques i culturals. Per aconseguir-ho, cal un esforç constant al llarg de tota la vida, i disposar d'una organització educativa sòlida i finançada, a tots els nivells, pels organismes competents.
- Evitar els perills que podria comportar la marginació d'aquells a qui els manquen les habilitats necessàries per comunicar-se en una Europa interactiva.

La primera cimera de caps d'estat, que va donar molta importància a aquest darrer objectiu, va considerar la xenofòbia i l'ultranacionalisme com un primer obstacle per a la mobilitat europea i la integració, i com la més gran amenaça per a l'estabilitat europea i per al bon funcionament de la democràcia. La segona cimera es va proposar com a objectiu educatiu prioritari la preparació per a la ciutadania democràtica, i va conferir una importància afegida a un altre objectiu perseguit en els últims projectes:

- Promoure mètodes d'ensenyament de llengües modernes que reforcin la independència de pensament, judici i acció combinada amb les habilitats i la responsabilitat socials.

D'acord amb aquests objectius, el Comitè de Ministres va accentuar "la importància política en el present i en el futur de desenvolupar camps específics d'acció, com ara estratègies per diversificar i intensificar l'aprenentatge de llengües amb la finalitat de promoure el plurilingüisme en un context paneuropeu" i va remarcar el valor d'un desenvolupament més gran de vincles educatius i d'intercanvis, i l'explotació de tot el potencial de les noves tecnologies de la comunicació i la informació.

1.3. Què és el plurilingüisme?

En els últims anys, el concepte de plurilingüisme ha estat cada vegada més important en l'enfocament del Consell d'Europa sobre l'aprenentatge de llengües. El plurilingüisme, coneixement de diferents llengües, és diferent del multilingüisme, la coexistència de més d'una llengua en una societat determinada. El multilingüisme pot aconseguir-se amb la simple diversificació de les llengües ofertes en una determinada escola o en un sistema educatiu, o estimulant els alumnes a aprendre més d'una llengua estrangera, o reduint la posició dominant de l'anglès en la comunicació internacional. En canvi, l'enfocament plurilingüe posa l'accent en el fet que així com augmenta l'experiència lingüística d'un individu en el seu context cultural –de la llengua de la llar a la de la societat i d'aquí a les llengües d'altra gent (apreses a l'escola, a l'institut o amb l'experiència directa)– l'individu no manté aquestes llengües i cultures en compartiments mentals separats estrictament, sinó que desenvolupa una competència comunicativa a la qual contribueix tot el coneixement i l'experiència lingüística i en la qual les llengües s'interrelacionen i interactuen. En situacions diferents, una persona pot recórrer de manera flexible a parts diferents d'aquesta competència per tal d'aconseguir una comunicació eficaç amb un interlocutor determinat. Per exemple, els interlocutors poden canviar d'una llengua o dialecte a un altre,

i explotar així la capacitat de cada un per expressar-se en una llengua i per comprendre'n una altra. Una persona pot recórrer al coneixement de diferents llengües per donar sentit a un text, escrit o parlat, en una llengua “desconeguda” prèviament, reconeixent-hi paraules que formen part d'un fons comú internacional i que apareixen amb una forma nova. Els que tenen algun coneixement, encara que sigui molt limitat, poden utilitzar-lo per ajudar aquells que no en tenen cap a comunicar-se, fent de mediadors entre persones sense una llengua comuna. En absència d'un mediador, es pot aconseguir, de tota manera, un cert grau de comunicació, posant en pràctica el conjunt del bagatge lingüístic, experimentant amb formes alternatives d'expressió en llengües o dialectes diferents, explotant els recursos paralingüístics (mim, gesticulació, expressió facial, etc.) i simplificant radicalment l'ús de la llengua.

Des d'aquesta perspectiva, la finalitat de l'educació lingüística es modifica profundament. Ja no es tracta d'aconseguir el domini d'una o dues, o fins i tot tres llengües, preses aïlladament, amb un *parlant nadiu ideal* com a model definitiu, sinó que la finalitat és desenvolupar un repertori lingüístic en què tinguin cabuda totes les habilitats lingüístiques. Això implica, evidentment, que les llengües ofertes en les institucions educatives haurien d'estar diversificades, i als estudiants se'ls hauria de donar l'oportunitat de desenvolupar una competència plurilingüe. A més a més, un cop es reconeix que l'aprenentatge de llengües és una tasca de tota una vida, el desenvolupament de la motivació, l'habilitat i la confiança dels joves de cara a una nova experiència lingüística fora de l'escola esdevé d'una importància cabdal. Les responsabilitats de les autoritats educatives, els organismes certificadors i examinadors i professors no es poden limitar només a l'assoliment d'un nivell determinat de domini d'una llengua concreta en un moment determinat en el temps, encara que, indubtablement, això sigui important.

Totes les implicacions d'un canvi de paradigma com aquest encara s'han de resoldre i traslladar a l'acció. Els desenvolupaments recents dels programes del Consell d'Europa en l'àmbit de la llengua s'han dissenyat per produir eines d'ús per a totes les persones implicades en l'ensenyament de llengües, amb l'objectiu de promoure el plurilingüisme. Especialment, el Carnet Europeu de Llengües (*European Language Portfolio*, ELP) aporta un format en què l'aprenentatge de llengües i les experiències interculturals de les més diverses classes es poden registrar i reconèixer formalment. Per assolir aquest propòsit, el *Marc* no solament subministra una escala de domini general de la llengua, sinó també una descripció detallada de la utilització de la llengua i de les competències lingüístiques, que facilitarà als docents l'especificació dels objectius i la descripció dels assoliments dels tipus més diversos, d'acord amb les necessitats canviants, les característiques i els recursos dels aprenents.

1.4. Per què és necessari el *Marc*?

El novembre de 1991, a iniciativa del govern federal suís, es va celebrar un simposi intergovernamental a Rüschiikon (Suïssa) sobre el tema “Transparència i coherència en l'aprenentatge de llengües a Europa: objectius, avaluació, certificació”. El simposi va arribar a les conclusions següents:

1. Cal continuar intensificant l'aprenentatge i l'ensenyament de llengües en els estats membres per tal d'afavorir una més gran mobilitat, una comunicació internacional més eficaç que respecti les identitats i la diversitat cultural, un millor accés a la informació, una multiplicació dels intercanvis interpersonals, una millora en les relacions laborals i un augment de la comprensió mútua.

2. Per assolir aquests objectius, l'aprenentatge de llengües ha de prosseguir durant tota la vida i convé promoure'l i facilitar-lo en tot el sistema educatiu, des del nivell preescolar fins a l'ensenyament d'adults.

3. Convé elaborar un marc de referència europeu per a l'aprenentatge de llengües a tots els nivells, amb la finalitat de:

- Promoure i facilitar la cooperació entre els organismes educatius de diferents països.
- Assentar, sobre una bona base, el reconeixement recíproc de les qualificacions en llengües.
- Ajudar els aprenents, els docents, els dissenyadors de cursos, els organismes examinadors i les administracions educatives a situar i coordinar els seus esforços.

El plurilingüisme s'ha de situar en el context del pluriculturalisme. La llengua no és només un aspecte principal de la cultura, sinó també un mitjà per accedir a les manifestacions culturals. Bona part del que s'ha exposat anteriorment pot aplicar-se igualment a un àmbit més general. En la competència cultural d'una persona, les diverses cultures (nacional, regional, social) a què ha tingut accés no solament coexisteixen l'una al costat de l'altra, sinó que es comparen i es contrasten, i interactuen activament per produir una competència pluricultural més rica i integrada. La competència plurilingüe és un component d'aquesta competència pluricultural, que al mateix temps interactua amb altres components.

1.5. Per a quins usos es destina el *Marc*?

Els usos del *Marc* inclouen els aspectes següents:

1. La planificació dels programes d'aprenentatge de llengües en funció de:
 - els plantejaments pel que fa a l'assumpció de coneixements previs i la seva articulació amb l'aprenentatge anterior, especialment en les etapes de contacte entre l'educació primària, la secundària obligatòria, la secundària postobligatòria i l'educació superior o els estudis posteriors;
 - els objectius;
 - el contingut.
2. La planificació de la certificació de llengües en funció de:
 - els continguts dels programes d'exàmens;
 - els criteris d'avaluació, sobre la base de l'assoliment positiu més que no pas dels errors.
3. La planificació d'un aprenentatge autodirigit, que inclou:
 - que l'aprenent sigui més conscient de l'estat actual del seu coneixement;

- l'autoestabliment d'objectius factibles i útils;
- la selecció de materials;
- l'autoavaluació.

Els programes d'aprenentatge i de certificació poden ser:

- *globals*, que fan que l'aprenent progressi en totes les dimensions del domini de la llengua i de la competència comunicativa;
- *modulars*, que milloren el domini que l'aprenent té d'una àrea limitada de la llengua i amb un objectiu concret;
- *ponderats*, que accentuen l'aprenentatge en certes direccions i produeixen un perfil en el qual s'aconsegueix un nivell més alt en algunes àrees de coneixement i habilitats que en altres;
- *parcials*, que només es responsabilitzen de determinades activitats i habilitats (per exemple, receptives) i en deixen altres de banda.

El *Marc europeu comú de referència* s'ha elaborat de manera que pugui integrar aquestes formes diferents.

Quan s'examina el paper del *Marc* en nivells avançats de l'aprenentatge de llengües, convé tenir en compte l'evolució de les necessitats dels aprenents i del context en què viuen, estudien i treballen. Més enllà del Nivell Llindar cal que hi hagi unes qualificacions generals que se situïn en relació amb el *Marc europeu comú de referència*. Aquestes qualificacions han d'estar ben definides, adaptar-se adequadament a les situacions nacionals i abraçar noves àrees, especialment culturals i d'àmbits més especialitzats. A més, els mòduls o grups de mòduls poden tenir un paper rellevant si s'adapten a les necessitats, a les característiques i als recursos específics dels aprenents.

1.6. Quins criteris ha de complir el *Marc*?

Per complir la seva funció, el *Marc europeu comú de referència* ha de ser exhaustiu, transparent i coherent.

El terme *exhaustiu* es refereix al fet que el *Marc* intenta especificar tan completament com és possible tot el ventall de coneixements lingüístics, habilitats lingüístiques i usos de la llengua (sense intentar, evidentment, preveure *a priori* tots els usos possibles de la llengua en totes les situacions –tasca, d'altra banda, impossible–), i al fet que tots els usuaris haurien de ser capaços de descriure els seus objectius, etc. prenent el *Marc* com a referència. El *Marc* distingeix les diverses dimensions considerades en la descripció del domini de la llengua, i proporciona una sèrie de punts de referència (nivells o graus) que permeten quantificar els progressos de l'aprenentatge. Convé tenir present el fet que el desenvolupament de la competència comunicativa inclou altres dimensions que no són estrictament lingüístiques (per exemple, la consciència sociocultural, l'experiència imaginativa, les relacions afectives, el fet d'aprendre a aprendre, etc.).

El terme *transparent* es refereix al fet que les informacions s'han de formular i explicitar amb claredat, i han de ser accessibles i fàcils d'entendre per als usuaris.

El terme *coherent* es refereix al fet que la descripció no té cap contradicció interna. En relació amb els sistemes educatius, la coherència exigeix que hi hagi una relació harmoniosa entre els seus elements:

- la identificació de les necessitats;
- la determinació dels objectius;
- la definició dels continguts;
- la selecció o la producció de material;
- l'elaboració de programes d'ensenyament i d'aprenentatge;
- els mètodes d'ensenyament i d'aprenentatge utilitzats;
- l'avaluació, els exàmens i les qualificacions.

La construcció d'un marc exhaustiu, transparent i coherent per a l'aprenentatge i l'ensenyament de llengües no suposa la imposició d'un sistema únic i uniforme. Al contrari, el *Marc* ha de ser obert i flexible de manera que es pugui aplicar a les situacions concretes mitjançant les adaptacions necessàries. El *Marc* pretén ser:

- *de finalitat múltiple*: que es pugui utilitzar per a tota la varietat de finalitats implicades en la planificació i provisió dels mitjans necessaris per a l'aprenentatge d'una llengua;
- *flexible*: que es pugui adaptar per utilitzar-lo en circumstàncies diferents;
- *obert*: que es pugui ampliar i millorar;
- *dinàmic*: en evolució constant segons les respostes obtingudes en utilitzar-lo;
- *fàcil d'utilitzar*: presentat de manera que sigui directament comprensible i utilitzable per aquells a qui es destina;
- *no dogmàtic*: no sotmès de manera irrevocable i exclusiva a cap de les teories lingüístiques o pràctiques educatives relacionades amb l'ensenyament i l'aprenentatge.